

ÇOCUK OYUN ALANLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA İSTANBUL, ISPARTA, ESKİŞEHİR, ERZURUM, KAYSERİ, ANKARA, ZONGULDAK VE TRABZON İLLERİ ÖRNEĞİ

Yıldız AKSOY¹

Özet

Çocukluk dönemi sonraki yaşlardaki kişilik ve zihinsel yeteneklerin gelişmesinin temelini atıldığı dönemdir. Bu yeteneklerin gelişmesindeki en önemli alan şüphe yok ki özgürce kendilerini ifade ettikleri çocuk oyun alanlarıdır. Türkiye’de 8 ilde (Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, İstanbul, Trabzon ve Zonguldak) yapılan araştırmaların yer aldığı bu çalışmada çocuk oyun alanlarının yetersizliğinden bahsedilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda; Türkiye’de çocuk başına düşen metrekaare alanın diğer ülkelere göre daha az olduğu ortaya çıkmıştır. Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, İstanbul illerindeki araştırmalarda çocuklarla birebir anket ve gözlem yapılarak sonuca ulaşılmıştır. Çocukların sosyal, duygusal ve zihinsel yönden gelişmelerinin olumsuz yönde etkilendiği gözlenmiş, gözlem sonucunda elde edilen veriler analiz edilip, öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Oyun, Çocuk, Çocuk Oyun Alanı*

¹İstanbul Aydın Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

1. GİRİŞ

İnsan gelişim sürecinin en önemli evresi olan çocukluk döneminde 'hareket' bir çocuk için en büyük ihtiyaçtır. Bu evrede oyun ve spor gibi faaliyetler hareketi desteklemektedir. Oyun oynamak ve spor yapmak çocuklar için en büyük haktır. Her çocuk bu haklardan yararlanmalıdır. Bu haklar için; "1977 yılında açıklanan "Çocuk Oyun Hakları Malta Deklarasyonu" nun da oyunun beslenme ve eğitim yanında her çocuğun gelişimi için yaşamsal önem taşıdığı vurgulanmıştır. Türkiye 1990 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalamıştır. 1994 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde sözleşme onaylanmış ve 1995 yılı başında Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Anayasamızın 90.maddesi uyarınca adı geçen sözleşme uyulması zorunlu bir hukuk maddesine dönüşmüştür. Bütün bu bilimsel ve hukuki gelişmeler ışığında Türkiye'ye baktığımızda 0-18 yaş diliminde yaklaşık 20 milyon bireyle karşılaşırız. Bunların çok büyük bir bölümünün Spor Hakkı'ndan yararlanmadığı da bir gerçektir. Türkiye'nin geleceğini oluşturan çocuklarımız karşısında sorumluluklarımız bulunmaktadır. Bu sorumlulukların en önemlilerinden biri de çocuklarımızın oyun ve spor hakkıdır" ¹

Konut bölgelerinde yeterli oyun ve rekreasyon olanakları sağlamak için her ülkede yasal önlemler alınmalıdır.

Oyun ve çocuk gelişimi konuları mimarların, plancılarının, peyzaj mimarlarının, eğitimcilerin, hastane personelinin kısacası meslek yaşamlarında çocukla temas eden her mesleğin eğitimine dahil edilmelidir. Hükümetler ve yerel yönetimler eğitime, yollar ve parklar inşa etmeye olduğu kadar çocuğun okul dışı yaşamının koşullarını hazırlamaya da ciddiyetle eğilmelidir" konuları IPA (International Play Association) tarafından üretilen kararların en önemlilerini oluşturmaktadır ²

¹ Kasap, H., Erdemli, A., Pınar, S., Kesim, Ü., Dugan, Ö., Erdemli, S. ve Gültekin, O., (2005). *Çocuğun Oyun ve Spor Hakkı*, UNESCO, Türkiye Milli Komisyonu, Beden Eğitimi ve Spor İhtisas Komitesi, Çalıştayı, Ankara Üniversitesi.

² Tekkaya, E., (2001). Tasarlanmış Çocuk Hakları: Ankara Çocuk Oyun Alanları, *Millî Eğitim Dergisi*, 151, (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/tekkaya.htm>) (15.05.2009)

1977 yılında Dünya Çocuk Yılı sebebiyle düzenlenen Çocuk Oyun Hakları Malta Deklarasyonunda, oyunun beslenme, sağlık, barınma ve eğitimin yanı sıra her çocuğun gelişim potansiyeli açısından yaşamsal önemi üzerinde durulmuştur³

Çocukları şiddetten koruma Ulusal Birliği (NSPCC) kuruluşu ise yerel yönetimlere çocukların güven içinde oynayabilecekleri, iyi tasarlanmış park alanları oluşturmaları gerektiği üzerinde durmaktadır⁴

Çocuk oyun alanları kentsel yeşil alan planlamasında önemli bir yeri olan yeşil alan sisteminin bir parçasını oluşturmaktadır. Kentsel yeşil alan planlamasında çocuk oyun alanlarına ayrılan alanlar ülkeden ülkeye değişmektedir.

“Amerika’da oyun alanları; çocuk bahçesi-ilkokul birlikteliği ve çocuk bahçesi-park birlikteliği şeklinde ele alınmıştır. Almanya’da oyun ve çocuk bahçeleri için 0,5-2,4 m²/kişi’lik bir değer öngörülmektedir. Avustralya’da 5000 kişinin yaşadığı bir mahallede oyun alanı olarak 14.000 m² önerilmiştir. Fransa’da kent içi oyun alanlarında çocuk başına 5 m²’lik alan, serbest oyun alanlarında ise çocuk başına 10 m²’lik alan önerilmiştir. İngiltere’de ise çocuk başına düşen öneri oyun alanı 24,1 m²’dir. Ülkemizde ise çocuk oyun alanları, “Çocuk Bahçesi” olarak ele alınmakta, alan ihtiyaçları ise kent plâncılarına göre değişiklik göstermektedir. Apartman tipi yerleşim ünitelerinde çocuk bahçesinin 1000 m²’den az olmaması savunulurken, bazı araştırmacılara göre ise her çocuk için 6,5 m² ayrılarak, en küçük çocuk bahçesinin 250 m²’den küçük olmaması ve yerleşim alanı büyüdükçe 250-1000 m²’ye kadar genişlemesi önerilmektedir”⁵

1985 tarihli yönetmeliğin 2 Eylül 1999 tarihli ve 23804 sayılı Resmi Gazetede yapılan değişikliklerle birlikte kişi başına 10 m²’lik aktif yeşil alan standardı

³ Heck, A., collins, J. ve Peterson, L., (2001). Decreasing children’s risk taking on the playground, *Journal of Applied Behavior Analysis*, **34**,3,349-352

⁴ Bulut, Z. ve Yılmaz, S., (2008). Permaculture Playground as a New Design Approach for Sustainable Society, *International Journal of Natural and Engineering Sciences*, **1**, 2, 35-40.

⁵ Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158
([http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm))(20.05.2009)

kabul edilmiştir. Bu standardın yerleşme birimlerine göre dağılımı ise aşağıdaki miktarlarda yapılmıştır ⁶.

- 5000 nüfuslu ilköğretim ünitesi düzeyinde 1,5 m²/kişi yeşil alan (oyun+çocuk bahçesi)
- 15000 nüfuslu mahalle ünitesi düzeyinde 4 m²/kişi yeşil alan (2 m² mahalle parkı, 2 m² spor alanı)
- 45000 nüfuslu kent ünitesi düzeyinde 4,5 m²/kişi yeşil alan (3,5 m² park, 1 m² stadyum)

Oyun alanlarının peyzaj planlama ve tasarım ilkelerine göre uygulanmış olması çocukları gelişim dönemlerinde sosyal, duygusal ve zihinsel açıdan olumlu yönden etkilemektedir.

Çocuklar için oyun oynamak önemli bir ihtiyaçtır. “Elkind, Montessori'ye göre oyunun kendi doğasından kaynaklanan bir önemi olmadığını, oyunun sadece çocuğun toplumsallaşması açısından önem kazandığını belirtirken “ ⁷, Çocuk psikologlarının ve doktorlarının ortak kanısı, dış mekândan yoksun, kapalı alanlarda oyun oynamanın çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilediğidir. Bu nedenle Çocukları Şiddetten Koruma Ulusal Birliği (NSPCC) gibi kuruluşlar yerel yönetimlere çocukların güven içinde oynayabilecekleri, iyi tasarlanmış park alanları oluşturmaları çağrısında bulunmaktadırlar” ⁸.

“Kentlerde (dış mekânlarda) oyun olgusu, dış mekânlarda oluşan/oynanan oyunların iç mekânlardakilerden farklılaşıyor olması, özellikle günümüzdeki hızlı kentleşme gerçeği çerçevesinde dikkatle değerlendirilmelidir. Çocukların oyun oynadığı dış mekânlar arasında, okul bahçeleri ve çocuk bahçeleriyle birlikte -yettişkinlerin trafik ve güvenlik gerekçeleriyle müdahale ve muhalefet

⁶ Aksoy, Y., (2001). İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi, *Doktora tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

⁷ Onur, B. ve Güney, N., (2004). *Türkiye'de Çocuk Oyunları: Araştırmalar*, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları 12, Ankara.

⁸ Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158 (http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm)(20.05.2009)

etmelerine karşın- sokaklar da yer almaktadır. Sokak, çocuk için önemli bir yenilik kaynağı ve çekici bir mekândır. Fiziksel özellikleri ve eve yakınlığı nedeniyle sokak oyun için önemli bir ortam oluşturmaktadır”⁹.

“Kent merkezlerinde özellikle çocuklar beton yığınları arasındaki yaşantılarından az da olsa uzaklaştırarak, rahatlatarak mekanlara ve mekansal organizasyonlara ihtiyaç vardır. Çocukların kent yaşamına katılması, oyun faaliyetlerini gerçekleştirerek gelişmiş sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi için çocuk oyun alanlarının önemi yadsınmaz. Çocuk oyun alanları, yapılarla şekillenen şehir ortamında, çocukların doğayla buluştuğu, çeşitli elemanlarla onların fiziksel ve ruhsal ve fizyolojik yapısını geliştiren egzersizler yaptığı alanlardır. Çocuk oyun alanları sosyalleşmeye başlayan çocuğun, evinin dışında, kendini ait hissedebileceği, sahipleneceği ilk alanlardan biridir”⁹.

Bu çalışma ülkemizdeki çocuk oyun alanlarının mevcut durumunu ve çocukların çocuk oyun alanlarına karşı davranış biçimlerini Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, İstanbul, Trabzon ve Zonguldak illeri örneğinde ortaya koymayı ve yapılması gerekenler konusunda öneriler getirmeyi açıklamaktadır.

Ülkemizin farklı sosyal yapıdaki illerinde yapılmış olan araştırmalar çocuk oyun alanlarını mekansal olarak ve tasarım ölçütleri açısından irdelemektedir. Bu çalışmada daha önceden yapılmış olan araştırma sonuçları değerlendirilerek çocuk oyun alanlarına genel bir bakışın elde edilmesi amaçlanmaktadır.

1.1. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın materyalini; Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, İstanbul, Trabzon ve Zonguldak illerinde yapılmış olan araştırma verileri oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama, analiz ve senteze dayalı peyzaj araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öncelikli olarak çocuklar için oyun hakları olduğundan ve çeşitli araştırmalarla örneklendirilmesinden, çocuk ile mekân, oyun ve oyun donatıları arasındaki ilişkiden bahsedilmiş ve 8 ilde yapılmış olan

⁹ Bal, A., (2005). Zonguldak Kenti Yeşil Alan Sistemindeki Çocuk Oyun Alanlarının Durumunun Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi, *Yüksek Lisans tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

araştırmaların sonuçları irdelenmiştir. Yapılmış olan araştırmalarda elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Analiz ve sentez sonucunda ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir.

2. ÇOCUK VE OYUN ARASINDAKİ İLİŞKİ

“Oyun; yaşamın oyunlaştırılmasıdır. Eğitebilmenin, öğretebilmenin en önemli aracıdır. Oyun; çocuğun evrensel bir etkinliği ve kendisini ifade biçimidir. Gelecekte toplumun hem fiziksel ve hem de ruhsal açıdan sağlıklı bireylerden oluşmasına katkıda bulunur”¹⁰

“Çocuklar için oyun barınma, yemek yeme, uyuma gibi önemli bir yaşam aktivitesidir. Oyun ile çocuklar rekabeti, paylaşmayı, iç dünyasındaki yaratıcılığı öğrenirler.”¹⁰

“II. Piaget (1962)’ye göre, çocukların oyunları, çocukların zihinsel gelişimine paralel olarak üç aşamada sınıflandırılmıştır.

Alıştırma Oyun (İşlevsel Oyun- Duyu/ Sensomotor Dönem): 0- 2 yaş döneminde çocuklar bedenlerini ve çevrelerini öğrenme ve tanıma aşamasındadırlar. Piaget’in bu dönemde işlevsel oyun olarak tanımladığı oyun, çocuğun bedenini, nesnelere ve bunların fonksiyonlarını öğrenerek tekrarlaması ve bunu oyun haline getirmesidir. Bu dönemde, çocuk çevresindeki objeleri ve bedenini yönetmeyi öğrenir. Daha sonra da bu hareketleri tekrarlayarak oyun oynar. Kaşığı bir yere vurduğunda ses çıkardığını duyan çocuk, bu sesi tekrar duymak için kaşığı çeşitli eşyalara vurabilir ve çıkardığı sesleri tekrarlayarak ses oyunları yapabilir¹⁰

Sembolik Oyun (Taklit Simgesel Oyun): 2- 12 yaşlar arasında kapsayan bu dönemde çocuk, çevresinde yaşadığı olayları, kişileri, nesnelere ve hayvanları taklit etmeye başlar. Çocuk, oyunda gerçek model olmaksızın bir kaptan yalancıkta su içebilir veya at gibi davranabilir. Bu olayları taklit ederken, onun olayları anlayışı, algılayışı farklılaşır, gelişir ve tamamlanabilir. Bu dönemin sonuna doğru, çocuğun oyunu gerçeğe daha uygun olmakta ve işbölümüne daha

¹⁰ Bulut, Z. ve Yılmaz, S., (2008). Permaculture Playground as a New Design Approach for Sustainable Society, *International Journal of Natural and Engineering Sciences*,1, 2, 35-40.

fazla dayanmaktadır. 7- 8 yaşlarından sonra ise, oyunun gerçeklere uygun oynanması, oyun kurallarının ve amaçlarının daha önceden detaylı olarak belirlenmesine sebep olmaktadır¹⁰

Kurallı Oyun: Piaget'e göre bu oyun şekli 12 yaşından sonra yani somut işlemler aşamasından sonra ortaya çıkmaktadır. Çocuk oyunda artık daha mantıklı, daha sosyaldır ve zihninde gerçekler daha da kesinleşmiştir. Ayrıca egosantrizm ve fantezi (hayal-imge) oyunlar azalmış ve oyun belirli kurallara bağlanmıştır. Bu dönemde genellikle, kesin ve bazen de karmaşık kuralları olan oyunlar oynanır. Örneğin; saklambaç, sek sek oyunu veya organize spor oyunları gibi beceri oyunları ve satranç, dama gibi zekâ oyunları bu dönemin en popüler oyunları arasındadır. Bu dönemin çocuk oyunları, beceri, zekâ ve hepsinden de öte kural bilgisi gerektirmektedir. Bu oyunlara “yapısal oyunlar” da denilir ve oyunun temel kurallarını bilmeyen veya uymayan çocuklar ya cezalandırılır ya da bir daha oyuna kabul edilmezler”¹¹

Her oyun farklı kurallara sahiptir. Çocuk bunlar sayesinde gelişmesini etkileyen iyi ya da kötü becerilere sahip olabilir. “Çocuklar önce ana becerileri kazanırlar, onları geliştirirler ve oyun oynamak için onları kullanırlar. Oyun yapılarında oynayan çocukların oyun yaratma şekilleri gözlemlendiğinde, kullanılan oyun yapılarının; çok çeşitlilik gösterdiği görülür.

Bu oyun yapılarında oynanan oyunlar;

1-rekabet oyunları,

2-kovalamaca oyunları,

3-dövüş oyunları

4-taklit oyunları olarak ayrılabilir.

Rekabet oyunlarına örnek olarak ikili bir kayacakta çocukların kaymak için yarışması verilebilir.

Kovalamaca oyunları; çocukların birbirlerini kovalayıp yakaladıkları “hırsız-polis” gibi oyunlardır. Dövüş oyunları ise güreşme ve kılıç dövüşü gibi oyunlardır.

Taklit oyunları; çocukların oyun yapılarını kullanarak, evcilik oynaması, alışveriş yapması ya da öğretmencilik oynamasıdır.

¹¹ Bal, A., (2005). Zonguldak Kenti Yeşil Alan Sistemindeki Çocuk Oyun Alanlarının Durumunun Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi, *Yüksek Lisans tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın

Rekabet oyunları için kullanılan oyun yapılarının bir özelliği de oyun akışına çeşitlilik katmalarıdır. Örneğin; “Abaküs Kayacağından” birkaç çocuk aynı anda kayabilir ve birbirlerinin kayma şekilleri ile hızlarını karşılaştırabilirler ‘’¹²

2.1. Çocuk ve Oyun Mekânları Arasındaki İlişki

Çocukların sürekli olarak kullandığı mekânlardan biri de çocuk bahçeleridir. “Günümüzde fiziksel plânlamalarda doğal oyun mekânlarının çocuklar için ne kadar önemli olduğu çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Çocuklar için oyun mekânı olarak doğal bir mekânın, küçük bir ormanın seçildiği bir çalışmada, bu mekânların çocukların geleneksel oyun mekânlarındaki eksikliklerini gidermedeki rolü araştırılmıştır. Araştırma sonucunda doğal peyzaj alanlarının, çocukların ihtiyaçlarına cevap veren oyun mekânları olduğu ortaya çıkmıştır. Doğal mekânlarda yapılan bu çalışmada; eğimli alanlar, geniş çim alanlar ve bitkiler içeren oyun mekânlarının çocukların vücut (motor) gelişiminde etkili olduğu vurgulanmıştır ‘’¹³

”Mekân bilincinin oluşması, algı ve motor gelişiminin uyarılması için çocuk çeşitli mekânları deneyimlemelidir. Çocuğun mekân duygusuna sahip olabilmesi için üstünde-altında, içinde-dışında, açık-kapalı, sağ-sol, yakın-uzak gibi çeşitli kavramları öğrenmesi gerekir. Biçimlerin, dokuların, renklerin, tasarımların ve seslerin tekrarı çocukların öğrenmesini sağlamak için önemlidir. Gerçekte her mekân ve her ortam eğitim için bir potansiyele sahiptir. Bir oyun alanı çocuğa biçim, boyut, sayı, parçalar arası ilişki vb. gibi kavramları geliştirmesi için yardımcı olmalıdır’’¹⁴

¹² Senda, M., (1992). *Design of Children's Play Environments*, McGraw-Hill, Inc.New York.

¹³ Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158 ([http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm))(20.05.2009)

¹⁴ Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158 ([http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm))(20.05.2009)

Oyun mekânları; çevre-çocuk ilişkisinin çocukların davranışları üzerindeki etkisinin en iyi gözlenebildiği yerlerdir.” Çocuk bahçeleri, çocuklar için planmış tek “resmi” dış mekânlardır”¹⁵

Planlanan çocuk oyun alanları çocuklara ve hareketlerine yönelik olmalıdır.” Dış mekânlarda oyun oynama, çocukların becerilerini geliştirir, öğrenme yeteneklerini artırır, kendi kişiliklerini bulmalarını sağlar ve çevrelerini algılamalarını kolaylaştırır”¹⁶

Yukarıdaki kriterlere uyan dört tip oyun alanı vardır.

a. Geleneksel (Klâsik ya da uzlaşımsal) oyun alanları: Standart oyun donanımına dayanır. Donanım genellikle tek başına kullanılır ve büyük kas aktivitesine ve motor gelişimine yöneliktir. Geleneksel oyun alanlarında en çok kullanılan donanım salıncaktır. Bu alanlarda çocuk davranışlarının % 77,9 u işlevsel, % 2 si ise dramatiktir. Bağlantılı oyun alanları klâsik oyun araçlarının birleştirilmesiyle oluşmuştur. Oyun aracı boyutları nedeniyle bir strüktür haline dönüşmüştür¹⁷

b. Çağdaş (Heykelsi) oyun alanları: Mimar ya da peyzaj mimarı tarafından tasarlanan ve bir kereye özgü olan tasarımlardır. Estetiklerdir. Heykelsi oyun alanları genelde statik olur; içinde çocuklardan başka hiç bir şey hareket etmez. Su, fiskiye, tepe, eğim, tünel gibi özelliklere sahip olabilirler. Geçmiş yıllarda alışveriş merkezleri gibi kamusal iç mekânlarda oyun alanları görülmeye başlanmıştır. Bu yerlerde çocuk oyun alanlarının olmasının çocukların yararı kadar ticareti çekici özelliği de saptanmıştır¹⁷

¹⁵ Onur, B. ve Güney, N., (2004). *Türkiye’de Çocuk Oyunları: Araştırmalar*, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları 12, Ankara.

¹⁶ Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158
([http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm))(20.05.2009)

¹⁷ Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158
(<http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm>)(20.05.2009)

c. Macera oyun alanları: Macera parkları çocuklara kendi oyun alanlarını yaratmak için bir donanım sunar. Hiçbir şey sabit ya da statik değildir. Mekânda tavsiyelerde bulunan ve çocukların oyununda görev alan bir lider bulunur; bu kişi genellikle gönüllü bir yetişkindir. Çocukların mekândaki elemanları yaratıcı şekilde kullanması, kullanarak çevrelerini yeniden şekillendirmeleri beklenir. Oyun alanları içinde çocukların oyun ihtiyacını en çok karşılayan macera oyun alanlarıdır ¹⁷

d. Yaratıcı oyun alanları: Tasarım ve donanımda çeşitlenir. Genelde kum gibi şekillendirilebilir malzemeler bulunur. Tekerlekli araç alanı, su ve kum alanı, tırmanma, sallanma ve fantezi oyunu için karmaşık birimler bulunabilir. Yaratıcı oyun problem çözme konusunda çocuğa esnek bir yaklaşım kazanma fırsatı sağlar; ancak tasarımcı için bu oyunu sağlamak güçtür. Hareket ettirilebilen ya da değiştirilebilen esnek elemanlar daha çok yaratıcı oyunu sağlar. Geleneksel oyun donanımının yaratıcı oyunu azalttığı görülür. ¹⁷

2.2. Çocuk ve Oyun Donanımları Arasındaki İlişki

Oyun ne kadar önemliyse bir çocuk için oyun materyalleri de bir o kadar önemlidir.”Çocuklar için büyük öneme sahip olan çeşitli boyutlar ve renklerdeki oyun malzemeleri aynı zamanda, çocukların oynarken hem eğlenmesine hem de renk, boyut, biçim, şekil gibi kavramları öğrenmelerine yardımcı olur. Çocuk arkadaşlarıyla birlikte oynarken paylaşmayı, beklemeyi, işbirliği yapmayı da öğrenebilir. Buna ilaveten çocuklar oyun donatıları ile oynayarak hem meraklarını giderir tatmin olurlar hem de objelerin özelliklerini inceler ve keşfederler” ¹⁸

“Oyun yapılarının gelişim aşamaları:

- (a) “fonksiyonel” oyun
- (b) “teknik” oyun
- (c) “sosyal” oyun

¹⁸ Bal, A., (2005). Zonguldak Kenti Yeşil Alan Sistemindeki Çocuk Oyun Alanlarının Durumunun Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi, *Yüksek Lisans tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Kovalamaca oyunları için kullanılan oyun yapıları oyunun akışını belirler. Kayma ve zıplama gibi “baş döndürücü” unsurlar da bu akış özellikleri arasında yer alır. Örneğin; “Dönemeç” oyuncağında bu akış özellikleri oyun yapıları da kullanılarak, “kayma,” “tırmanma,” “zıplama” ve “koşma” gibi oyunlarla birbirini takip eder. Ayrıca; çok sayıda çeşitlilik, sürpriz yaratan köşeleri bulunmaktadır ve kovalamaca oyunları için oldukça iyi dizayn edilmiştir.¹⁹

Dövüş oyunları; etrafı çevrili yumuşak yerlerde, ağlarda, minderler, asma köprüler ve toprak hendekler bulunan oyun yapılarında oynanır. Taklit oyunlar; trencilik ya da uçak olma gibi kayma ve zıplama eylemlerini içeren baş döndürücü oyunlarla, oyun yapılarıyla ilgisi olmayan evcilik gibi oyunlardan oluşmaktadır. Bunlardan ilki oyun yapılarında çokça oynanır, diğeri ise çok nadiren gözlemlenir. “Orman Sporları,” “Tırmanma Tertipli Çoklu Oyun” ve “Karga Ağı” gibi oyun yapılarında mücadele unsuru önemli rol oynar. Çocuklar bu çabaların üstesinden gelebildiği zaman, oyun yapıları çekiciliğini yitirir ve aktiviteler başka oyunları geliştirmez. Eğer oyunda bir lider ya da oyunu yöneten bir kişi varsa, bu yapılar bazı oyunlar için kullanılabilirler; fakat normal koşullar altında böyle oyunlar ortaya çıkmaz.

“Salıncak,” “Tahterevalli,” “İp yolları” ve “Abaküs Kayacak;” “işlevsel oyun aşamasında” “teknik oyun aşamasına” yönlendirici oyun yapılarıdır. Oyun aktivitelerinin % 70’ini oluşturan “baş döndürücü” unsurları kapsarlar. “Baş döndürücü” unsurlar günlük yaşamın bir parçası olmadığı için çocuklar için cezbedici oyun fırsatları doğurur. Fakat bu oyun yapıları, çok fazla tekrar içerir ve “sosyal oyun” yerine “teknik oyun” aşamalarına yönlendirirler¹⁹

Bu oyun yapılarındaki aktiviteler genelde basit olduğu için, daha çok okul öncesi ve ilkökul çağındaki çocuklar tarafından oynanırlar.

“Heykeltıraş Oyunu,” “Asma Köprü,” “Küçük Kara,” “Kozmos” ve “Dönemeç” oyun sistemleri kolaylıkla “sosyal oyuna” yönlendiren ve oyunlar üreten oyuncaklardır. Bu sistemlerin bir özelliği de “işlevsel,” “teknik” ve “sosyal” oyun aşamalarının gelişimini sağlamalarıdır. Harcanan zaman göz

¹⁹ Senda, M., (1992). *Design of Children’s Play Environments*, McGraw-Hill, Inc. New York.

önünde bulundurulduğunda, “dinlenme” ve “çalama” unsurları bu sistemlerde oynanan oyunların % 40’lık bölümünü oluşturur, “baş döndürücü” unsur ise geri kalan % 20’lik kısmı oluşturur. Zıplama, kayma ve sallanma gibi daha çok bir anda yapılan “Baş döndürücü” elementler süre göz önünde bulundurulduğunda çok az bir orana sahip olmasına rağmen, yapıma sıklığı ele alınacak olursa “dinlenme” ve “çalama” ile aynı oranda olmaktadır. Diğer bir ifadeyle bu oyun sistemleri, çok-fonksiyonlu sistemlerdir¹⁹

“Baş döndürme” işlevi yeni oyunlar üretmeyi sağlayan bu sistemlerde önemli bir yer alır. Örneğin; “Asma Köprü”de çocukların tek başlarına köprüyü geçmeleri zordur. Köprü yalnızca birkaç çocuk işbirliği yaptığı zaman sallanır. Köprü sallanırken, çocuklar köprüünün yıkılma olasılığı ile heyecanlanırlar. Küçük çocuklar iplere tutunma ihtiyacı duyarlar. Bazıları korktuğunda, diğerleri daha hızlı sallamak için birbirine bağırırlar. Bu şekilde, “baş döndürücü” işlevini yerine getiren “sallanma” başka oyunlar çıkarır ortaya ve çocuklar daha fazla eğlenirler. “Küçük Kara” sisteminin de küçük asma köprüleri ve engelsiz kayacaklarıyla “baş döndürücü” mekanizması vardır²⁰

“Zaman Tüneli’nin” içinde iki kayacak vardır ve bu karanlık kayacakların çocuklar için eğlenceyi arttırdığı görülmektedir. “Kozmos’un” tepesinde bir çeşit kayacak vardır. Kayacağın sonunda çocuğun başının hizasında bir delik bulunmaktadır ve buradan kayarak düşme hissini yaşayabilmektedirler.

“Pokot” ve “Dönemeç” farklı ölçülerde yapılarıdır; fakat aynı içerikte olan oyun sistemleridir. “Dönemeç” tırmanma, kayma ve zıplamadan yeraltına girmeye kadar birçok oyun aktivitesini bir arada bulundurur. “Baş Döndürücü” hissini veren aktiviteler arasında havada zıplamak kayaktan daha heyecan vericidir. Yerde (250 mm) kalın bir minder olduğu için, çocuklar korkmadan çok yüksekte atlayabilmektedirler. Bu zıplama hareketi ya da “yüksekte atlama” oyunun bir parçası olarak ortaya çıkmış ve ayrıca dövüş ile güreşme de bu sistemde ortaya çıkmıştır. “Kendini fırlatma hareketi” olarak isimlendirilebilecek “baş dönmesi” ile birlikte, oyun daha dinamik ve eğlenceli hale gelmektedir²⁰

²⁰ Senda, M., (1992). *Design of Children’s Play Environments*, McGraw-Hill, Inc. New York.

3. ÇOCUK OYUN ALANLARI ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMA VE ÇALIŞMALAR DAN ÖRNEKLER

3.1. Isparta Kenti

Halil Özgüner'in ve Candan Şahin'in 2006 yılının Nisan- Eylül ayları arasında Isparta kentinde yapmış oldukları çalışma; kentteki 39 ayrı çocuk oyun alanında gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarında daha zengin ve detaylı bilgiler elde etmek için 38'i erkek, 33'ü kız toplam 71 çocukla anket yapılmıştır.

Araştırma kapsamındaki çocuk oyun alanlarının büyüklükleri 100 ile 3800 metrekare arasında değişmektedir. "Çocuk oyun alanlarının büyük çoğunluğunun (28 adet) etrafında koruma (çit) elemanı bulunmamaktadır. Çoğunlukla ahşap oturma elemanlarının bulunduğu çocuk oyun alanlarında havuz ve diğer su elemanlarına 10, gölge elemanlarına ise sadece 5 alanda rastlanmıştır. Alanların çoğunluğunda (24) aydınlatma elemanları mevcuttur. Ancak örnek alanların neredeyse yarısına yakınında (19) etrafta bulunan çimlerin bakımsız olduğu tespit edilmiştir. Kedi, köpek, tavuk ve kuş türleri çocuk oyun alanlarında rastlanılan hayvanlar arasındadır"²¹

Halil Özgüner ve Candan Şahin yapmış oldukları çalışmada çocuk oyun alanlarını bitkisel tasarım açısından da incelemişlerdir. Çocuk oyun alanlarında ibrelili türlerden kızılçam, karaçam, sedir ve servi türlerine; yapraklı türlerden ise söğüt, çınar, akçaağaç, meşe, akasya ve ceviz türlerine yer verildiği tespit edilmiştir. İnceledikleri 10 adet çocuk oyun alanında ibrelili ve yapraklı ağaç türlerine yer verilmediği, 23 'ünde ise çalı ve ağaççık türlerine, 26'sında ise otsu bitki türlerine yer verilmediği ortaya çıkmıştır²²

²¹ Özgüner, H. ve Şahin, C., (2009). Isparta Kent Merkezindeki Çocuk Oyun Alanlarının Mevcut Durumu ve Çocukların Bu Alanlara Karşı Davranış Biçimleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1, 129-143.

²² Özgüner, H. ve Şahin, C., (2009). Isparta Kent Merkezindeki Çocuk Oyun Alanlarının Mevcut Durumu ve Çocukların Bu Alanlara Karşı Davranış Biçimleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1, 129-143.

3.2. Eskişehir Kenti

Özlem Uz ve Doç. Dr. Alper Çabuk tarafından yapılmış olan araştırmada çocukluk dönemine ait çeşitli yaş grupları dikkate alınarak Eskişehir iline ait kentsel yeşil alanların çocuklar açısından yeterlilikleri Coğrafi Bilgi Sistemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Eskişehir kent merkezinde yer alan mahallelerin büyük bir kısmında çocuk sayısı, 1131 ve 8277 çocuk nüfusu arasında değişmektedir. Kent de Sütüce, Bahçelievler, Tunalı, Yenidoğan, Kurtuluş, Alanönü, Akarbaşı ve Hoşnudiye mahallelerinde ise bu sayı, çocuk oyun alanı başına 9028 çocuğa kadar çıkmaktadır. Ertuğrulgazi mahallesinde çocuk oyun alanı sayısının diğerlerine nazaran fazla olduğu saptanmıştır²³

3.3. Erzurum Kenti

Sevgi Yılmaz ve Zöhre Bulut'un 2003'de yapmış oldukları araştırmalarında Erzurum kentinde bulunan çocuk oyun alanları yer almaktadır. Erzurum kentini oluşturan 4 bölgede inceleme yapılmıştır. İlk olarak çocuk oyun alanlarını kullanan bireylerin yaşları ve çocuk oyun alanlarının durumları Kent merkezinde, Dadaşkent, Yenişehir ve Yıldızkent semtlerinde ele alınmıştır.

Genel olarak Erzurum kentinde yer alan çocuk oyun alanları 26093 m² olarak tespit edilmiştir. Bu değer kentteki 112256 çocuk sayısına oranlandığında kentte, çocuk başına 0.23 m² oyun alanının düştüğü ortaya çıkmaktadır. Erzurum kent genelinde imar plânına göre 1,8 m² çocuk oyun alanı plânlanmıştır.

2002'li yıllara gelindiğinde bu değer ancak %1,3'ünün gerçekleştirilebildiği belirlenmiştir. Nitekim yapılan literatür taraması sonucu dikkate alındığında, diğer ülkelerde ortalama olarak çocuk başına 2-5 m² oyun alanı düştüğü göz

²³ Uz, Ö. ve Çabuk, A., (tarihsiz). Çocuk Oyunlarına İlişkin Yeterliliklerinin Belirlenmesinde Coğrafi Bilgi Sistemlerinden Yararlanılması: Eskişehir Örneği (www.tmbd.org.tr/userfiles/bildiri4.doc) (20.06.2009)

önüne alınırsa, kentteki çocuk başına düşen 0.23 m²'lik oyun alanı değerinin ne kadar düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Erzurum kentinde bulunan çocukların % 2.34'ünün engelli olduğu belirlenmiştir.

Kentteki oyun alanlarında engelli çocuklar için oluşturulmuş oyun mekânları bulunmamaktadır. Bunun için daha sonra yapılacak oyun alanlarında engelliler için oyun alanı tasarım ilkeleri göz önüne alınarak düzenlemeler yapılmalıdır. Mevcut oyun alanlarında tekerlekli sandalyelerin rahat dolaşmasını sağlayacak mekânlar oluşturulmalıdır''²⁴

3.4. Kayseri Kenti

2006 senesinde yapılan Kayseri ilindeki açık yeşil alanlarla ilgili araştırma da; Kocasinan ve Melihgazi gibi 2 merkez ilçe seçilmiştir. Kocasinan ilçesinde 148, Melihgazi ilçesinde ise toplam 310 çocuk oyun alanları bulunmaktadır.

Kocasinan'da mevcut olan çocuk oyun alanları 37.000 m² büyüklüğe sahiptir. İlçedeki 0–12 yaş çocuk nüfusu 69.198 ve çocuk başına düşen alan 0.54 m²'dir. Melihgazi ilçesinde ise 0–12 yaş çocuk nüfusu 69.884'dür. Yaklaşık olarak çocuk bahçesi alanı 77.500 m² olup çocuk başına düşen alan ise 1.11 m²'dir. Kayseri ili 2 merkez ilçesi ile birlikte ele alındığında çocuk oyun alanlarında genel anlamda, zeminin çakıllı toprak ve kum olduğu, alanlarda kum havuzlarının yer almadığı tespit edilmiştir.

Çocuk oyun alanlarında olması gereken tuvalet, çöp elemanları, çeşme, oturma birimleri bulunmamaktadır. Ayrıca park dışındaki alanlarda da çeşme, oturma birimleri gibi elemanlara rastlanılmamaktadır.

²⁴ Heck, A., collins, J. ve Peterson, L., (2001). Decreasing children's risk taking on the playground, *Journal of Applied Behavior Analysis*, **34**,3,349-352

3.5. Ankara Kenti

Tekkaya'nın "Tasarlanmış Çocuk Hakları: Ankara Çocuk Oyun alanları" adlı makalesinde Ankara ilindeki Anayasa Parkı, Fatih Terim Parkı, İzci Parkı, Kardelen Parkı, Şili Meydanı Parkı araştırılmıştır.

Yaptıkları araştırma sonucunda klâsik oyun araçlarıyla donatılmış geleneksel çocuk oyun alanları oldukları ortaya çıkmıştır. Klâsik oyun araçlarının bağlantılı olarak kullanıldığı mekânlar ise Altındağ Parkı, Ankara Kalesi Parkı, Gökçek Parkı, Güven Park, Kuru Sitesi parkları, Kuğulu Park, Mithatpaşa Köprüsü Parkı'dır. Ele alınan onbeş park içinde Gökçek Parkı'ndaki ağ sistemli oyun aracı ve Galeria Alışveriş Merkezi'nin oyun alanı çağdaş-heykelsi oyun alanlarına örneklerdir. Ankara parklarının büyük çoğunluğunun (%86.67) çocukları fiziksel-motor oyunlara yönlendirdiği görülmektedir. Çocuk oyun alanları sadece çocukların %25'lik kısmının ihtiyacını karşılamaktadır²⁵

Onbeş park içinde Fatih Terim Parkı, Kardelen Parkı, Kuru Sitesi Parkı diğerlerine göre daha fazla aktivite çeşitliliği göstermektedir. Oyun alanlarında daha çok paralel ve teknik oyun desteklenmiştir. Grup oyunlarına ise Fatih Terim Parkı, İzci Parkı, Kardelen Parkı, Kuru Sitesi Parkı gibi az sayıdaki parkta mekânsal olanaklar sağlanmıştır. Fatih Terim Parkı, Güven Park, Kardelen Parkı, Kuru Sitesi Parkı, Kuğulu Park, Şili Meydanı Parkı oyun alanlarında yeşil alan, bitkilendirme ve ağaçlandırma bir tasarım bileşeni olarak ön plana çıkmaktadır. Ankara çocuk oyun alanlarında yaş gruplarına göre bir ayırım dikkati çekmemektedir. Strüktür şeklindeki oyun araçlarının kullanıldığı bazı oyun alanlarında çocuk boyutları aşılmaktadır²⁵

"Kentsel Açık Alanlarda Çocuk Oyunları: Ankara Örneği" adlı araştırmada çocukların hangi oyunları oynadığı, bu oyunların farklı oyun alanlarında ve

²⁵ Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158
([http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm))(20.05.2009)

sosyoekonomik düzeylerde değişip değişmediği ve oynanan oyunların özellikleri ele alınmıştır²⁶

3.6. İstanbul Kenti

Aksoy tarafından 2001 yılında yapılmış olan “İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi” başlıklı doktora tez çalışmasında İstanbul kenti çocuk oyun alanlarının durumu 1975, 1980, 1985, 1990, 1995 ve 2000 yıllarına göre ayrı ayrı ele alınmıştır. 1975 yılında İstanbul’da 154 çocuk oyun alanı mevcut olup toplam 206330 m² alana sahiptirler. 516975 çocuğun yararlandığı varsayılan bu çocuk oyun alanları; alan olarak çocuk başına 0,4 m²; kişi başına ise 0,08 m² düşmektedir²⁷

1980 yılında 230 çocuk oyun alanı mevcut olup toplam 339390 m² alana sahiptirler. 561913 çocuğun yararlandığı varsayılan bu çocuk oyun alanları; alan olarak çocuk başına 0,6 m² düşmektedir.²⁷

1985 yılında çocuk oyun alanlarının sayısı 248’e alanı ise 366130 m²e yükselmiştir. 1310332 çocuğun yararlandığı varsayımına göre çocuk başına alan olarak 0,3 m² düşmektedir. 1990 yılında toplam 264605 m² olan 191 adet çocuk oyun alanı mevcuttur. Yaklaşık 1352404 çocuğun yararlandığı varsayımına göre çocuk başına alan olarak 0,2 m² düşmektedir. 1995 yılında toplam 204955 m² olan 222 adet çocuk oyun alanı mevcuttur. Yaklaşık 1574210 çocuğun yararlandığı varsayımına göre çocuk başına alan olarak 0,1 m² düşmektedir. 2000 yılında ise çocuk oyun alanları sayısı 278’e, alanı ise 263805 m²e yükselmiştir. Yaklaşık 1886299 çocuğun yararlanacağı varsayımına göre çocuk başına 0,1 m² kişi başına ise 0,02 m² çocuk oyun alanı düşmektedir. Son 9 yıllık süre içerisinde kişi başına düşen çocuk oyun alanları bir miktar artmasına rağmen, mevcut çocuk oyun alanlarının gerek alansal ve gerekse sayılarının çok

²⁶ Bal, A., (2005). Zonguldak Kenti Yeşil Alan Sistemindeki Çocuk Oyun Alanlarının Durumunun Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi, *Yüksek Lisans tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

²⁷ Aksoy, Y., (2001). İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi, *Doktora tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

düşük olması normlarda önerilen değerlerin çok altında bir değer göstermektedir. Bu duruma göre kişi başına 1,48 m²'lik bir norm açığı hesabı ile İstanbul kentinde 13.684.915 m²'lik çocuk oyun alanı açığı ortaya çıkmaktadır⁷

Sarkun 1996 yılında yaptığı Yüksek Lisans Tez çalışmasında çocukların oyun alanına ihtiyacını vurgulayarak kentsel yeşil alan sistemi içerisinde çocuk oyun alanlarının önemine değinmiştir. İstanbul Anadolu yakasındaki çocuk oyun alanları üzerine yapmış olduğu araştırmasında “çocukların yaş gruplarına göre tasarlanmış mekânların bulunmadığını, kullanılan oyun aletlerinin çocukların gelişim dönemlerine uygun olmadığını, çocuk oyun alanlarının hem sayısal hem de alansal olarak dengeli dağılmadığını” ortaya koymuştur²⁸

3.7. Trabzon Kenti

Prof. Dr. Şengül Öymen Gür 2002 yılında Trabzon ilinde yapmış olduğu araştırmada sokakların oyun alanları için taşıdığı üstünlükler üzerinde durmuştur. Konut, Toplu Konut ve Sosyal Konut yönetmelik ve standartları, çocuk oyun alanları normlarının yeniden ele alınması ve uygulanması gerektiği gerçeği üzerinde durmuştur²⁹

3.8. Zonguldak Kenti

Arzu Bal 2005 yılında Zonguldak kentinde yaptığı araştırmasında kent merkezindeki oyun alanlarının peyzaj tasarım ilkeleri dikkate alınarak yapılmadığını belirlemiştir. Zonguldak kent imar planında çocuk oyun alanları için ayrılan yerlerin yetersiz olduğunu ve imar planında önerilen çocuk oyun

²⁸ Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

²⁹ Gür, Ş., (2002). *Çocuk ve Mekan*, 1. Baskı, Mas Matbaacılık, İstanbul.

(www.evkultur.com/evler/aciklamalar/cocukmekan/cocukmekan.html) (15.06.2009)

alanlarının büyük kısmının uygulanmamış olduğunu araştırmasında ortaya koymuştur³⁰

4. SONUÇLAR

Çocuk oyun alanları üzerine yapılan araştırmalardan elde edilen ortak sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, İstanbul, Trabzon ve Zonguldak illerinde yapılmış olan araştırma sonuçlarına göre “çocuğun beraber oynadığı çocuk sayısının azaldığı kent yaşamında, sosyal ve bilişsel oyuna yönlendirebilecek, çocuklara daha yaratıcı oyunlar sunacak, her yaş grubundaki çocukların kullanımına açık olan macera oyun alanları ve yaratıcı oyun alanları park alanlarında tasarlanmamıştır.

Oyun alanlarında yer alan kum yüzeylerin yumuşak malzeme olarak kullanıldığı, kumun bir oyun aracı olarak ele alınmadığı ve yaratıcı oyun ihtiyacının sınırlı düzeyde karşılandığı ortaya çıkmıştır³¹

Kum kadar etkin bir oyun aracı olan su ise parklarda sadece görsel amaçla kullanılmıştır. Suyunda, kum gibi bir oyun aracı olabileceği göz ardı edilmiştir.

Mevcut çocuk oyun alanlarının hem nitelik hem de nicelik olarak çocuğun bedensel, ruhsal, akılsal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır.³² Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, İstanbul, Trabzon ve Zonguldak illerinde yapılan çalışmaların sonucunda; mevcut çocuk

³⁰ Bal, A., (2005). Zonguldak Kenti Yeşil Alan Sistemindeki Çocuk Oyun Alanlarının Durumunun Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi, *Yüksek Lisans tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

³¹ Kasap, H., Erdemli, A., Pınar, S., Kesim, Ü., Dugan, Ö., Erdemli, S. ve Gültekin, O., (2005). *Çocuğun Oyun ve Spor Hakkı*, UNESCO, Türkiye Milli Komisyonu, Beden Eğitimi ve Spor İhtisas Komitesi, Çalıştay, Ankara Üniversitesi.

³² Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Milli Eğitim Dergisi*, 158
([http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm))(20.05.2009)

oyun alanlarının fiziksel özellikleri dikkate alındığı zaman alansal büyüklüklerinin yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Mevcut oyun alanlarının, güvenli ve çocukların özgürce oynayabilecekleri bir mekân özelliği taşımadığı da görülmüştür.

Çocuk oyun alanlarının bitkisel tasarım açısından da çok yetersiz olduğu tüm araştırmalara göre ortaya çıkmıştır. Çocuk oyun alanları ağaççık, çalı ve otsu bitkiler ve yer örtücüler bakımından da oldukça yetersiz durumdadır. Doğal alanların çocukların ilgisini çektiği White ve Stoecklin (1998) doğal çevre ile ilgili deneyimlerin çocuklara zihinsel ve psikolojik açıdan faydalarının bulunduğu Wells (2000) ve çocuk oyun alanlarının çeşitli ve doğal objeler yönünden zengin olarak tasarlanmasının önemine Cole (1983) rağmen, mevcut alanların bitkisel tasarım açısından da çocukların doğa ile iletişimini destekleyici bir potansiyel sergileyemediği ortaya çıkmıştır³³.

Oyun alanlarının çocukların gelişimindeki etkilerinin önemli olduğu 8 ilde yapılan araştırmalar sonuçlarında açıkça belirtilmiştir. Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, İstanbul, Trabzon ve Zonguldak illerinde yapılan araştırmalarda çocuk oyun alanlarının donatı alanı, çocuk başına düşen metrekare alan, alansal büyüklük, çocuk oyun alanı sayısı açısından yetersizdir. Çocuk bahçelerindeki donanımların çocukların ihtiyaçlarına göre tasarlanmadıkları, engelli çocukların kendilerine ait oluşturulmuş parkları olmadıkları gerçeği de ortak bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

³³ Özgüner, H. ve Şahin, C., (2009). Isparta Kent Merkezindeki Çocuk Oyun Alanlarının Mevcut Durumu ve Çocukların Bu Alanlara Karşı Davranış Biçimleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1, 129-143.

4.1. Öneriler

Çocuk oyun alanları üzerine yapılmış olan araştırma sonuçları göz önüne alınarak, kentsel yeşil alan planlamasında çocuk oyun alanlarının önemi kavranmalıdır.

Çocukların eğitim ve beklentilerine cevap verecek oyun alanlarının sayısı arttırılmalı ve yerel yönetimler çocuk oyun alanlarına gereken önemi vermelidir.

Avrupa ve Amerika şehirlerinin çoğunluğunda insanla doğayı bütünleştirici bir yaklaşımla oluşmuş planlama stratejileri kentlerimizde geliştirilerek, kentsel peyzaj planlamasında doğal elemanları temel olan oyun alanlarının tasarlanmasına yer verilmelidir.³⁴

Kentlerde değişik yaş grubundaki çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilecek büyüklükte oyun alanlarına imar planlarında yer verilmelidir. Çocuk oyun alanlarının Peyzaj Tasarım çalışmalarında arazi topoğrafik açıdan çeşitlenmeli, farklı oyun alanlarında yapısal ve doğal çeşitliliğin sağlanması, ekolojik prensipler doğrultusunda değişik habitat türlerini içine alabilecek şekilde alanların tasarlanması yapılmalıdır.³³

Farklı yaş grubundaki çocuklar için çeşitli aktiviteleri dikkate alan, yaratıcı oyunlara yönlendiren, çocuğun zamanını ve enerjisini çevresini öğrenme işlemiyle birleştirebilen, fiziksel, sosyal ve akılsal gelişimine daha fazla katkıda bulunan, mekânsal olarak daha özgün ve daha nitelikli oyun alanları tasarlanmalıdır.³⁵

Çocuk oyun alanları, çocukların eğilim ve beklentileri dikkate alınarak, yer seçimi, zemin kaplamaları, bitkilendirme ve güvenlik gibi tasarım ilkeleri doğrultusunda yapılmalıdır. Kent içerisinde çocuk oyun alanlarının hem sayısal hem de alansal olarak homojen dağılımları sağlanmalıdır. İlköğretim okullarının bahçelerinde oyun alanlarına ve mahalle parklarında okul öncesi eğitim

³⁴ Onur, B. ve Güney, N., (2004). *Türkiye’de Çocuk Oyunları: Araştırmalar*, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları 12, Ankara.

³⁵ Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158
(<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm>)(20.05.2009)

alanlarına yer verilerek çocuklara ders aralarında fiziksel ve psikolojik gelişimleri için uygun imkânlar yaratılmalıdır.

Çocukların oyun eğilimlerinin oyun alanlarından beklentilerinin belirlenerek bunların çocuk oyun alanlarının tasarımında göz önüne alınması da ülkemizde göz ardı edilen bir gerçek olup bu konuda sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Çocuk oyun alanlarının önemi kavranılmalı, özgün ve nitelikli oyun mekânları düzenlenmeli, çocukların eğitim ve beklentilerine yanıt verecek oyun alanlarının sayısı artırılmalı ve yerel yönetimler bu alanlara gereken önemi vermelidirler. Oyun alanları tasarımları yapılırken engelli çocuklar için de oyun mekânları oluşturulmalıdır. Sağlıklı ve üretken bir gelecek nesil için gerekli olan oyun alanlarının önemi göz ardı edilmemelidir.

Çocuk oyun alanlarında gözden kaçırılmış olan bir başka faktör ise çocuk başına düşen alanın diğer ülkelere kıyasla oldukça düşük olmasıdır. Araştırmalarda ele alınan çocuk oyun alanlarının bir kısmı ilçelerin merkezlerinde olmalarına rağmen donatı elemanlarından yoksundurlar. Çocuk oyun alanlarının kent genelinde homojen dağılımının sağlanması gerekmektedir. Çocuk oyun alanlarının daha kullanışlı olmasına ayrıca çocukların gelişimlerini destekleyecek olmasına özen gösterilmelidir.

Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Trabzon, Zonguldak ve İstanbul illerinde yapılan çalışmalarda kentlerde bulunan çocuk oyun alanlarının bakım sorunlarından dolayı uygulama sonrası bakım çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimin görevlerinden biri de; çocukların okul dışı hayatının koşullarını hazırlamaktır, bundan yola çıkarak tüm illerimizde mahalle düzeyinde çocuk oyun alanlarının sayısı artırılmalı tasarlanacak çocuk oyun alanları çocuğun eğitime, gelişimine, beklentisine yanıt vermelidir.

Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Trabzon, Zonguldak ve İstanbul illerine bakıldığında güvenlik için kentin merkezinde bulunan ve merkez dışındaki çocuk oyun alanlarında önlem alınmadığı ortaya çıkmıştır. Çocuklar; oyun alanlarında hiçbir güvenlik sorunu yaşamadan özgürce oynamalıdır. Bu konuda yerel yönetimler oyun alanlarının güvenliğini en etkin şekilde sağlamalıdır. Çocuk oyun alanlarının bitkisel tasarımına önem verilmelidir.

Bitkiler çocuk oyun alanlarında çocukların doğal ortamdaki gibi hissetmelerini sağlar ve bu sayede çocuk özgürce dış mekânda kendini ifade edebilir.

Doğa bilinci çocukların her şeyi kolaylıkla kavradıkları çocukluk döneminde aşılmalıdır. Çocuklar bu bilince de en çok vakit geçirdikleri çocuk oyun alanlarında kavuşabilirler. Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Zonguldak, Trabzon ve İstanbul kentlerinde yer alan çocuk oyun alanları üzerine yapılan araştırmaların farklı senelerde yapılmış olmasına rağmen sonuçları birbirine benzerdir.

Örneğin 2006 senesinde Isparta ilinde, 2003' te Erzurum ilinde yapılan çalışmalar konum ve yıl olarak farklı olmasına rağmen çocuk oyun alanlarında görülen sorunlar aynıdır.

Ülkenin gelecekteki olan çocukların; gelişimlerinin en önemli evrelerini geçirdikleri çocuk oyun alanları peyzaj tasarım ilkeleri dikkate alınarak tasarlanmalı ve çocuk oyun alanları çocukların özgürce kendilerini ifade edebilecekleri alanlardan oluşmalıdır.

5.KAYNAKLAR

Kasap, H., Erdemli, A., Pınar, S., Kesim, Ü., Dugan, Ö., Erdemli, S. ve Gültekin, O., (2005). *Çocuğun Oyun ve Spor Hakkı*, UNESCO, Türkiye Milli Komisyonu, Beden Eğitimi ve Spor İhtisas Komitesi, Çalıştay, Ankara Üniversitesi.

Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158 ([http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm))(20.05.2009)

Heck, A., collins, J. ve Peterson, L., (2001). Decreasing children's risk taking on the playground, *Journal of Applied Behavior Analysis*, 34,3,349-352

Bulut, Z. ve Yılmaz, S., (2008). Permaculture Playground as a New Design Approach for Sustainable Society, *International Journal of Natural and Engineering Sciences*, 1, 2, 35-40.

Yılmaz, S. ve Bulut, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, *Millî Eğitim Dergisi*, 158 ([http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yilmaz.htm))(20.05.2009)

Aksoy, Y., (2001). İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi, *Doktora tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Onur, B. ve Güney, N., (2004). *Türkiye'de Çocuk Oyunları: Araştırmalar*, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları 12, Ankara.

Bal, A., (2005). Zonguldak Kenti Yeşil Alan Sistemindeki Çocuk Oyun Alanlarının Durumunun Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi,

Yüksek Lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Senda, M., (1992). *Design of Children's Play Environments*, McGraw-Hill, Inc. New York.

Özgüner, H. ve Şahin, C., (2009). Isparta Kent Merkezindeki Çocuk Oyun Alanlarının Mevcut Durumu ve Çocukların Bu Alanlara Karşı Davranış Biçimleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1, 129-143.

Uz, Ö. ve Çabuk, A., (tarihsiz). Çocuk Oyunlarına İlişkin Yeterliliklerinin Belirlenmesinde Coğrafi Bilgi Sistemlerinden Yararlanılması: Eskişehir Örneği
(www.tmbd.org.tr/userfiles/bildiri4.doc (20.06.2009))

Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Gür, Ş., (2002). *Çocuk ve Mekan*, 1. Baskı, Mas Matbaacılık, İstanbul.
(www.evkultur.com/evler/aciklamalar/cocukmekan/cocukmekan.html
(15.06.2009))